

LJUBLJANSKI ČASNIK.

№ 36.

V petik 2. velk. Serpana

1850.

„Ljubljanski časnik“ izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petik. Predplačuje se za celo leto pri založniku Jožefu Blazniku 6 gold., za pol leta 3 gold., za četrt leta 1 gold. 30 kraje. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odraja še 15 kraje. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti znese 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 kraje., za četrt leta 1 gold. 45 kraje. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, in ako se na pismo zapise, da so naročniki denarji (Pränumerationsgelder) v njem, ni treba nič poštne plačati.

Politiške naznanila.

Danska vojska.

Kar se je mnogo govorilo in vender vselej dvomilo, se je zgodilo. Boj med Danci in Schlesvig-Holstajnarji se je ponovil. Na kateri plati je v tem boju pravica, je težko razsoditi. Danci in Schlesvig-Holstajnarji preveč tirjajo. Danci hočejo čez Schlesvig-Holstajn ravno tako neomejeno gospodariti, kakor so popred. To oblast jim pa pamet in zgodovina odreče. Zakaj bi samo Schlesvig-Holstajnarji zde svobode ne uživali, ko je do maliga cela omikana Evropa jarm otresla? Tudi oni imajo pravico tirjati, de se jim narodnost ne krati in blagostanje ne kvari in ne zmanjšuje. Že zgodovina jim nekako samostalnost proti Danii prisodi. Ko je Šlezviški vojvoda danski kralj postal, so mu poprejni podložni le s tem pogojem pokoršino in zvestobo še zanaprej obljubili, če bi se v njih deželi ne vpeljala danska vlada, ampak de bi pri njih stara pravda veljala. To jim je bilo obljubljeno in se je dolgo držalo. Še le pod prešnjim kraljem se je po malim stara pravda cukati, striči in tergati jela. Politiške in vojaške naprave so se iz Danskiga tudi tje prenašale. Kmalo so bile Schlesvig-Holstajnske krajne še v veliko slabem stanju, kot Dansko, ker so se jim silno veliki davki in štibre od lanu in družih reči naložili, iz katerih one slasti svoj živež dobijo. To je bil vzrok serditosti, ki se je proti danski vladi zbudila. Narodnost je še le po tem pristopila, ko se je frankobrodsko vpitje na vse kraje razlegalo. Slasti na Nemce so Schlesvig-Holstajnarji zaupali, ko so se z orožjem vzdignili, kralju pokoršino in danskemu ministeriju navisnost odpovedali. S tem so oni mejo pravice prestopili in polje, na katero so se podali in na katerim še stoje, je nepostavno, je puntarsko. Vstaja se ni iz tega namena zgodila, si staro pravdo zopet pribojevati. To bi bili po mirni poti z prošnjami dosegli, slasti v letu 1848, in ker jih je veliko število. Bledlo se je le od neke edinosti z Nemci. Tedej je danski kralj za orožje prijel, de bi si odpadne dežele zopet podvergel. Danci sores Schlesvig-Holstajnarjem nekatere stare pravice vzeli, pa večidel take, ki niso bile zlo važne in bolj vladi nadležne, kot pa vojvodstvom v korist. Zraven so jim pa tudi mnogo dobriga skazali. Sosebno kar kupčijo zadene, se ne da tajiti, de so bili Schlesvig-Holstajnarji pri boljim, kot vsi drugi Nemci, ki tudi pri morju stanujejo. To priča njih blagor in bogastvo. De kralj v nemških zadevah ni prav nemških misel imel, je res, pa vender bi ne bil nemškim Schlesvig-Holstajnarjem že zavolj prijaznosti ali strahu družih nemških knezov branil, se kot Nemci obnašati. Pravica je tudi tukej v sredi. Šlezvig-Holstajnarji bi smeli pri nemškem „bundu“ biti in v ti reči odcepljeni od Dancov, pa povsod drugod bi se bili mogli na Kopenhagen ozirati. Tiste stare pravice bi pa zdaj lahko pozabili, ko bi jih vstava in svobodna vravnava z Danci pobratila.

Izid te vojske se sicer ne ve, pa da se ugani. V poprejnih dveh bojih so vstajnike Nemci, sosebno Porusi podperali, in še je vender zlo terdo šlo. Le svoje dežele so zamogli braniti, pa prvi poskus na jütlandsko terdnjavo Fridericio jim je tako spodletel, de so s Porusi vred primirje sklenili. To primirje so zdaj Porusi za se v popolni mir spremenili in s tem na znanje dali, de jim reč vstajnikov ravno preveč ne dopade. Schlesvig-Holstajnarji so tedej sami boj pričeli. Vsi poprejni pomagači so jim herbet obrnili. Če se na število gleda, je Dancov pri 50,000, vstajnikov še ne 40,000. Uni imajo brodoge, kteriga tem skor popolnoma manjka. Uni so izurjeni, dobro vajeni in izučeni, ti do maliga vsi novinci, ki so se še le lani v tabru ležati privadili. Zraven materialne moči tudi duhovna Dance podpira. Oni so nadušeni, ko so njih sovražniki že zlo oplaseni, ker ni od nikodar pomoči upati. Razglasi vodja Vilisena niso potem narejeni, de bi ali pogum kazali, ali pogum obudovali. Če bodo Danci umno in krepko ravnali in slasti hitro delali, je gotovo, de bo sreča pri njih. Le ptuji vladarji in druge posebne okolšine bi zamogle potem Schlesvig-Holstajnarje rešiti. Vender se pa ne more reči, de bo vstaja, če bo prav zadušena, brez dobička ostala. Danci, če ravno zmagovavci ne bodo več Schlesvig-Holstajnarjem pravice, ki jim gredo, kratili. Prizadeva, ki jo bodo imeli, preden jih premagajo, jih bo izučila in preverila. T.

Nekaj od očitnih sodb po novih vstav-nih postavah.

Očitno in besedno ravnanje, katero je zdaj pri sodbah vpeljano, je prav lepa naprava, pri kateri se hitro brez dolgočasne pisarije, in vpričo ljudi, ki hočejo pravdo poslušati, sodba sklene. Le en glas je tudi od vsih strani, de ta kratka sodniška naprava ljudem prav dopade. Tistim scer, ki bojo po ti sodbi kazni (štrafingi) zapadli, tudi ta sodba, se ve de, ne bo dopadla; taki bojo vselej godernjali, zabavljali in se ustili, „de ni pravice“. To je stara, kakor svet. Kdor je obsojen, če lih dobro vé, de popolnoma po pravici, bo vender le godernjal in zabavljaj, de ni pravice na svetu. Narveči hudodelec dostikrat do čistiga taji svojo pregreho in se nedolžniga dela.

De bi tedaj obsojeni, njih pomagači, njih prijatli in njih žlahta ne zabavljali kakor zoper vse tako, tudi zoper te nove sodbe, tega ni nikdar pričakovati; to nikdar ne bo drugači, dokler bo svet stal.

Pa nekaj družiga moramo opomniti zastran očitniga ravnanja, česar nas je skušnja učila.

Kader se usedeta tožnik in tožene pred sodnika na klopi, de razložita vsaki svojo reč, se ve de nista prijatla. Nekoliko jeze — to ne more drugač biti — prinese vsak saboj v sodnico.

Če pa sta tožene in tožnik posebno strastniga, serditiga serca, in če sta zraven tega še prav sirova, zarobljena človeka, se začneta v pričo sodnika in vsih pričujočih z nar ger-

šimi perimki zmerjati, in eden nad družiga se tako hudo repenčiti, de malo manjka, de eden nad družiga ne planeta in se biti ne začneta. Če se lih bitva ne zgodi v sodnici, se vender na takem svetem mestu, kjer krucifiks na mizi stoji in se pravica sodi, nikakor ne spodobi tako gerdo nesramno obnašanje; — česar se pa je še bolj bati, je, de če taka tako serdita in zlo razkačena človeka sodnico zapustita, znata domu grede eden nad družiga planiti in se pretepati začeti, posebno če je ta ali uni še enmalo vinjen.

Perva potreba tedaj bi bila, de bi vselej, preden se pravda začne, se tožnik in tožene resno opomnila, de ima vsak svojo pritožbo mirno in spodobno povedati in na vprašanje spodobno odgovore dati, vse gerdo in nesramno zmerjanje in prepiranje med sabo pa naj se oestro prepove, ker to je zoper čast sodnice in postave. Berž ko bi kak zarobljenec nespodobno razsajati začel, naj se mu z oestro beseda ustavi in nikakor ne prepusti, de bi reči kvasil, ki ne segajo v pravdo. Le tako bo mirno ravnanje mogoče.

Čelih, kakor smo gori rekli, obsojeni nikdar ne bo hotel obstati, de je sodba pravična, je na dalje vender zavolj njega in zavoljo pričujočih potreba, de se povsod v vprašanjih in v predsodkih odgovorov tožnika, toženca in prič do jedra seže, in de se posebno podlaga, na ktere se postavna razsodba (ur-tel) opira, obsojenimu prav razložno in jasno povedo. Omikan človek kmalo vse zapopade, od neomikaniga pa se to ne da tirjati; njemu se mora tedej vse razložno dopovedati, de zapopade in dostikrat nepotrebne pritožbe ne začneta.

K temu je pa treba, de sodnik tisti jezik, v katerim je sodba, gladko govori, de se mu beseda nikakor ne upera. Če pa pravimo, de je potreba de sodnik jezik gladko govori, ne terjamo, de bi mogel, postavimo, sodnik v slovenskem jeziku, slovenski jezik tako čisto govoriti, kakor ga pišemo. Tako terjanje bi bilo sedaj, ko so vradniki še le začeli v slovenskem jeziku delati, gotovo nespametno, — kaj taciga zamore le kak prenapet „purist“ terjati.

Vsak začetek je težak. Naj se tedaj vradniki nikar tega ne boje, če mešajo o začetku tudi ptuje besede, posebno nemčice (germanizme) vmes; noben pameten človek jim ne bo tega o začetku zameril, marveč je po naših mislih še clo treba, de se nekatere čeravno ne čisto slovenske besede v vradnicah rabijo, ki so pa prostimu ljudstvu še zdaj bolj znane. Med tem bojo, prebiraje državni in deželni zakonik in pa slovenske časopise, se vradniki kmalo navadili čiste slovenšine, ako imajo le pravo ljubezin do vstavniga ravnanja in do slavenskiga naroda med katerim živijo. Tolmači pa nikakor ne smejo k očitni pravdi.

Tako bojo vradniki ob kratkem sami postali učniki čistiga slovenskiga jezika v slovenskih vradnicah (kancilijah), in po pridigah v cerkvi, po poduku v šoli, po ravnanju v vradnicah in po bukvah in časopisih se bo od due

do dne bolj omikal naš domači jezik, tako lep pa toliko let zametovan in zanemarjen — zdaj pa v svoje pravice postavljen. (Nov.)

Avstrijsko cesarstvo.

Ljubljana. T. Šole so zdaj minule in zlasti na gimnazijalnih klasah smo se verliga napredovanja slovenskih učencov v slovenšini prepričali. De se v dveh urah na teden ne da vse naučiti je res; pa če je dobra volja in pridnost, se vendar tudi v tem kratkem času veliko navadi. Reči moramo, da boljši volje od ljubljanske šolske mladine nihče tirjati ne more. Pogosto smo jo vidili v knjigarnici po slovenskih bukvah popraševati in jih pazljivo prebirati. Ko je g. Kleeman tiste, ki bi imeli darila dobiti, prašal, kakšne knjige bi posebno želeli, so, lejte! do maliga vsi za slovanske (Prešerna, Berliča, Stefanoviča itd.) prosili. Vse hvale vredno je zares to prizadevanje se dolgo zanemarjenega domačiga jezika naučiti. Šli smo tudi k spraševanju v normalne šole ali v klase. Ne grajamo radi, al kar se nam prav ne zdi, ne moremo zamolčati. Koj ko smo na pričala pogledali, nas je zbadlo viditi: „aus der krain'schen Sprache“. V katerem ministerskem razglasu je kdo še bral „krain'sche Sprache“. Taka zmešnjava se ne more hvaliti. Našimu jeziku se sploh pravi slovenski. Tako ga mi poznamo, tako ga vlada pozna. Pa „krain'sche Sprache“, po kateri bi se po jeziku od Slovincov na Koroškem, Štajarskem, Goriško-istrijanskem in po drugih krajih ločili in odcepili, se nam nespametno zdi. Ravno tako smo še mnogo družiga čuli in vidili, kar nam ni prav všeč. Pa vendar hvala komur hvala gre! tudi v klasah smo nekaj domorodnih mož našli, ki se na vso moč prizadevajo svoje učence slovenšine navaditi, kar je v normalnih šolah toliko bolj potrebno, ker jih zelo veliko doma ostane. De se bo slasti pri novih soseskah doma domač jezik nar bolj potreboval, nam ni treba dokazovati.

Novo mesto. 23. julija se iz Noviga mesta v „Laibacher Ztg.“ piše: „Včeraj je naš častiti gospod deželni poglavar grof Chorinsky v naše mesto nenadno prišel; pravim: nenadno, ker akoravno smo že kake dva dni njega pričakovali, vendar ni nobeden vedil časa, kdaj de ima priti. On pride zvečer, ko je že 10 odbila in si je vse slovesnosti prepovedal. Danes je pregledal vradnije in javne naprave, ki pod njegovim višjim vodstvom stoje in tukajšne vradnike sprejemal.

V šoli je djal enimu učencu, de naj kateri koli si bodi slovenski stavek na tablo zapiše, in koj zapazi pogrešek, kteriga je učenec naredil. Opomnim té kakor se zdi nepomenljive okoljšine zavolj tega, ker priča, de si deželni poglavar, ker dobro pozna potrebe sedajnih časov, marljivo prizadeva, se jezika sebi izročene dežele popolnoma naučiti.

Danes popoldne ob 4^{1/2} se je v Kostanjevco in na Kersko podal.

Metlika. V „Laibacher Ztg.“ se 24. julija iz Metlike piše:

Predvčerajšnim smo bili tako srečni krajniskiga deželniga poglavarja v naši sredi viditi.

On je sicer le malo časa tukaj ostal, vendar pa si je naše serca pridobil. Posebno je nam dopadel, ko je od zadev našiga jezika popraševal in obljubil, de se bo prizadevel po mogočosti vošilam prebivavcov kar jezik zadene zadostiti.

Blagor mu, zlahtnimu deželnimu očetu!

Austrijska. Doba ni več daleč, ko bo obsedni stan nehal. Več naredb, ki to pričajo, se vsak dan pričakuje, kakor postava za gledišče, prememba nekterih tiskarnih postav itd. Vojaške sodništva bodo nehale in na njih mesto civilne sodništva stople.

* Pripovedujejo, de je za gotovo sklenjeno, de bodo železnico iz Ljubljane v Terst in scer čez močvirje še ta mesec jeli delati.

* Njegovo veličanstvo svitli cesar je po najvišjem sklepu od 27. julija 44 osebam, ki so se ali punta mesca oktobra vdeležile, ali ki so bile zavolj hudodelstev ali pregreškov zoper obsedni stan na Dunaju od dveh do treh let obsojene, daljši kazni prizanesil, devet osebam pa je pol kazni odpustil.

De se to brez mudedopolni, se je že potrebno storilo.

* Okrog 200 oseb, ki so po revolucii v letih 1848 in 1849 pobegnili, je prošnjo vložilo, de bi se spet smele v domovino vrniti. Sliši se, de se jim bo milost skazala, kakor se že tudi pripoveduje, de je nekterim, ki se niso preveč revolucije vdeležili, že dovoljeno bilo, se vrniti.

Serbska. Zanesljive novice pravijo, de so Turki po noči od 12 na 13. julija mejo proti Serbskem, od Rače poleg Drine močno posedli. Pripoveduje se tudi, de je Omer paša od serbske vlade tirjal, de naj več imenitnih oseb k njemu pošle v pogovor, kar bo serbska vlada težko dovolila. Vzrok tega je kakor se govori, ker so se Serbi vstaje na Bulgarskem močno vdeležili.

Česka. Zlo se govori, de se bo vojaški oddelk na Českem pomanjšal, in de se bo mnogo vojakov domu spustilo.

Ogerska. Med tistimi nesrečniki, ki v Pestu v Neugebäude odrešitve čakajo, je tudi, kakor „P. M.“ pripoveduje Evfemi Murgu, čudin mož, ki je brez zadožjenja od vsih strank sum zbudil. Murgu ima strašno dolge lase in brado. Vsak dan, preden spat gre, se prav pridno razčeše, in vsak las, ki iz njegove glave pade, dene v velike bukve potemcam v spomin. Tako zlo je častilakomen, de je bil vedno razžaljen, ako je kdo njemu boljši osodo kakor kakimu družimu prerokoval. Njegovo delo je razlaganje sanj, svoje sanje v podobe napiše. Murgu je zdaj že v tretje zapert. Leta 1840 je bil v Valahii, de bi bil, kakor je sam pravil, knez Valaškega postal. Po tirjanju ruskiga poslanca ga je pa avstrijski poslanec ukazal zapreti, potem ga je v Lugoš poslal, kjer je 8 mescov sedel.

Pokazalo se je pa kmalo, de je bilo njegovo prizadetju zlo nedolžno.

V letu 1844 se je podal na Dunaj, de bi bil kneza Metternicha z stopnje poderl. To ga je spet v nadlogo pripravilo, ker je bil 3 leta zapert. Kar imamo vstavo je hotel, de bi se bili Valahi v verskih zadevah od Serbov ločili, in njega za nadškofa izvolili. Minister bogačastja Eötvös se je temu uperl. Pozneje je bil za poslanca zvoljen, od njegovih del se pa nič ne ve, akoravno so se ga vse stranke nekoliko bale, ker ga prosto ljudstvo v nekterih krajih za svetnika derži.

Sedmograško. „Siebenb. Bote“ piše: Očitni dokaz, kako veselje imamo nad novimi naredbami, s kakim zaupanjem njih vresničenju nasproti gledamo, je prednašanje gospoda Dr. Grimma o novih kaznovavnih postavah. Mladi in stari, pravdoslovci in drugi ljudje, Nemci, Madjari, Romani hodijo v prostorno učilnico in poslušajo lepi nauk nove državljanske svobode. 16. julija so celo gospé na galerijo gospoda profesorja prišle poslušat.

* Zaupni možje Sachsov na Sedmograškem so svoje dela na Dunaju že dokončali. Eden njih, po imenu Bedäus, je že v Pešt prišel, kjer misli nekatere dni ostati.

Lombardo-beneško kraljestvo. Conte Priuli, kteriga so Benečani za zaupnika na Dunaj poslali, je sledečo prošnjo njegovimu veličanstvu predložil: Posvečeno veličanstvo! Odpustite,

veličanstvo! Vašimu ponižno udanimu podložnimu Benečanu, de se podstopi glas bolečine, serčniga žalovanja v prid svoje nesrečne domovine povzdigniti. Benetke, tiste Benetke, ki so Vas v prvi mladosti sprejele, blešče v cveteči rasti, žalujejo zdaj v jokavredni osodi pozabljivosti in ponižanja. Nimajo več svobodne kupčije, ne centralnih vradnij, ki so bile ali v Verono ali v Terst prenešene; pust leži arzenal; velike pretekle in sedajne težave so mestu vso moč izserkale, kupci in tujci so ga zapustili, tisuč prebivavcov se ga ogiba, zgubilo je mnogo očetov družin, ki živé v pregnanstvu; ono je podoba brezimne nadloge in stoji na pragu v dušo bolečiga, gotoviga razpada.

Posvečeno veličanstvo! benečanskim poslancom, ki so se pretekliga novembra na Dunaj podali, ko je tudi mene čast dospela, med njimi biti, ste sledeče, spomina vredne besede govorili: „Zjedinite, vi vsi, svoje moči z mojimi, de se Vaš nekdanji razcvet spet porodi, de se z njim nebosvitla zvestoba združi.“ To neomadežvano zvestobo so Benetke pokazale po vstanovljenju postavniga reda, po postavljenju avstrijske vlade. In vendar je žalostno, da moramo opomniti, de upanje, kteriga je očetovska skerb Vašiga veličanstva izrekla, še ni kala pognalo. Odprite, o veličanstvo! Svoje serce sočutju mesta, ktero je bilo vedno zvesto do tistiga trenutka, v kterem so gosti revolucijski oblaki celo deržavo v tamno noč zavili; zvestoba bi se gotovo tudi tukaj ne bila pogrešala, ako bi je nje vodji ne bilo na žalostno in sramotno vižo zapustili.

Spomnite se, o veličanstvo! de so Benetke po številu prebivavcov v razprostem cesarstvu tretje mesto, de imajo drugo barkostajo, de so zavolj čudovite lege, spominkov in svoje zgodovine edine na svetu.

Na ta veličanski spomin, na te spominke se obračajo oči cele Evrope z milim pogledom na razrešenje osode stare morske kraljice. Vi pa, o veličanstvo! ne boste pripustili, de bi resnična in ostra sodnica kraljem z neizbrisljivimi čerkami v knjigo potemstvu zapisala: „Benetke, v divjih časih iz morskih valov dvignjene, so se pogreznule v stoletji napredka.“

Ne — to se ne bode zgodilo, in Vaše veličanstvo, ustavši to neizrečeno nadlogo, bo sto tisuč prebivavcov adrijanske kraljice častilo in blagoslovilo.

Tuje dežele.

Rusovska. Pisma iz Trebisonda naznanijo, de so bili Rusi na Kaukazu potolčeni. Šamil-Bei je z veliko vojsko čez mejo udaril in do Azderhana vse poropal. General Dolgoruki, poveljnik Rusov, ni utegnil vojakov zbrati, ki so pogum zgubili, ker jih je silna lakota terla. Sovražnik jih je med tem vedno napadoval, tako de so mogli po skalovji nazaj pobegniti. Ko se 5. maja po noči v Eskidervircu zberejo jih Šamil zagradi in razžene. Zgubili so 1 generala, 1 pobočnika, 70 častnikov in mnogo vojakov, 4 topove in drugo vojskino pripravo. Šamil pa se je podal z plenam obložen spet v svoje nedoidljive hribe.

Bulgarska. Vstaje na Bulgarskem je konec. Omer paša se je, ko se je prepričal od nje, iz Niša spet v Bosno podal, ker se mu je nepotrebno zdelo zoper vstajnike se dvigniti.

* „Jugoslavenske nov.“ pišejo. Prišla je nam novica od nepoznaniga dopisnika iz Srbije, de se je bulgarska vstaja že končala in sicer v korist — Bulgarov. Pravijo, de je serbski minister gosp. Aleks Simić z svojim posredovanjem mir med Bulgari in Turci storil, da je car Bulgarom dopustil, de si sami svojiga kneza izvolijo, ki bo stanoval na Bulgarskem, kakor tudi dva pomočnika, ki bosta v Carigradu; že so, tako se pripoveduje, kneza izvolili itd. Na dalje pišejo imenovane novine:

Mi nismo te novice v zadnji broj uverstili, enkrat zato, ker nam je nepoznani dopisnik pripovedoval, de se le tako govori, za kar ne more dober stati, enkrat pa zato, ker se nam je ta reč prehitra in nevadna zdela.

* Naznanila, ki so 22. julija iz Belgrada na Dunaj prišle, povedo, de je paša sklenil bulgarskimu narodu lastno vladarstvo dati, kakor ga je dal Serbam, Valaham in Moldavčanam, proti tem, de mu davke odrajtajo. Če je temu tako, je vstaja popolnoma končana. Tudi kristjani v Albanii so bili primorani, silnim stiskam in samovolji nečloveških pašatov se z oboroženo roko upreti. Tudi albanski kristjani tirjajo lastno vlado. Od ljudomiliga sultana se sme pričakovati, de bo njih prošnje kmalo uslišal.

Turška. Med katolčani in njih visjim pastirjem so razpertije vstale, med ktere se je morala turška vlada postaviti, tri prošnje z 600 podpisi so se svetimu očetu poslale v poravnanje teh razpartij.

Nemška. „Börs. H.“ piše sledeče od bitve 25. julija med Danci in Schleswig-Holsteinci:

Po strašno kervavi bitvi, ki je blizo 11 ur terpela, je morala sovražniku schleswig-holsteinska armada, ki se je z nepopisljivim pogumom bojevala, od prevelike moči Dancov obšuta, ki so vedno nove bataljone v bitvo pošiljali, bojno polje in mesto Schleswig prepuštili. Umaknila se je brez de bi jo bili Danci preganjali in stoji zbrana pri Lehestedu. Podamo naznanilo, ki smo ga iz bojnega polja dobili.

Schleswig, 25. julija. Danes zjutrej ob treh se je pričakovana bitva pričela, ko so Danci Schleswig-Holsteinerje na obeh krilih zgrabili. Iz začetka niso mogli Danci nič opraviti; čez nekaj časa so se pa na levem krilu terdno vstopili, al kmalo so bili nazaj zapojeni in sicer tako daleč, de se na tem kraju niso mogli več zbrati. Na desnem krilu so bili tudi dobro sprejeti. Ko je bitva že kake dve ali tri ure terpela, napadejo Danci središče z veliko močjo, ki so bili z topovi sprejeti, tako, de so bili primorani, se nazaj pomakniti. Dvakrat napadejo spet Danci na desnem krilu in v središču Nemce. Že je bitva 8 ur terpela, in med 10 in 11 uro se je zdelo, de bo za Dancs slabo. Ravno v tem času se je pa vidilo, de Danci vso moč zbirajo, jo v sovražno središče in desno krilo udariti. To se je iz bližnjih berdivse na tanjko vidilo. Tudi novi bataljoni so v bitvo prišli. Proti enajstim se začne strašno gromenje topov od obeh strani, ki je 2½ terpel. Veliki pogum holsteinske armade pa ni nič pomagal zoper neizrečeno silo Dancov. Holsteinsko središče je bilo predeto. Izid bitve je bil jasen. Pri takih okoljstvih ni bilo drugega storiti, kakor se nazaj pomakniti. General Willisen je dal potrebno povelje in armada je bila primorana bojno polje zapustiti. General Willisen je bil med poslednjimi, ki je iz bojiša šel. Od obeh strani jih je silo veliko padlo. Pravijo, de višjih častnikov holsteinske armade nobeden ni ranjen. Drugih častnikov je zelo veliko mrtvih. En bataljon streljčev šteje samo dva živa častnika in krog 400 mož. Tudi drugi bataljoni so mnogo terpeli. Zgubili so en sam top. Danci so proti desetimi v Schleswig prišli.

Drugo naznanilo iz bojiša pravi, de je bilo Dancov 38.000 in Holsteincov 28.000.

„Neue Pr. Ztg.“ pravi, de je bila bitva pri Idstedtu ena naj bolj kervavih, kar se jih je od leta 1814 prigodilo. Mrtvih, ranjenih in vjetih Holsteincov je okrog 3000; Danci pa so jih znali okrog 4 ali 5000 zgubiti.

* Poglavarstvo Schleswig-Holsteina je razglasilo, de se je morala armada umakniti, de pa vendar še ni zmagana. Vojaki so še vedno

pogumni in pripravljeni za boj; ako dobro skupaj derže, še ni nič zgubljeniga. Domovina pričakuje, de vsak svojo dolžnost stori. En bataljon je odšel v Kiel, drugi pa v Friedrichstadt. Napad na poslednje mesto se pričakuje, Holsteinska armada se bo kakor se vidi za reko Eider vstopila.

Willisen je vse nemške častnike povabil v Rendsburg priti, kjer jim ponudi primerno stopnjo.

Laška. Pripoveduje se, de se bo pri Marengu in Novari vojaški tabor napravil.

* En dopisnik v „Corriere mercantile“ naznani neverjetno novico, de vsih vjetih v rimskih ječah ni 16.000, kakor nekteri pripovedujejo, tim več 60.000.

* Med Sicilijo in Malto stoji francosko brodovje; turško brodovje so pa vidili proti Malti veslati.

Francoska. Iz Marseille se zve, de je tam en polk spet povelje dobil, na rimsko odriniti. Zdi se toraj, de hoče francoska posada tukaj stanovitno ostati.

Amerika. Znano je, de je Taylor, predsednik združenih držav umrl.

Časopis „The Daily News“ pripoveduje sledeče od novo izvoljeniga predsednika:

Milord Fillmore je bil 7. januarja 1807 rojen. Njegov oče ni bil premožin, sin se ni veliko učil, pozneje pa k nekemu suknarju v službo stopil. Ko je bil 19 let star, je Judge Wood njega in njegovo umno glavo spoznal; toraj mu je svetoval, de naj se kam drugam oberne. Mladi Fillmore je bil dve leti pisar sodnika, in se je v tem času mnogo naučil. 1829 je bil za poslanca v New-Yorku zvoljen, in se je tako dobro vedel, de je kmalo njegov glas povsod veljal. „Če Fillmore zato govori,“ so djali, „storimo tudi mi tako.“ 1832 je bil prvičkrat v zboru. Tudi tukaj se je verlo obnašal in naj težavniše komisije vodil. De zdajni predsednik svojiga sprednika v diplomatskih vednostih mnogo preseže, je dobro znano, to pa se še ne ve, na kako politiko se bo obernil. Bati se je, de bi cola ne povišal.

Prejšni predsednik, general Zaharia Taylor, je bil 1790 rojen, in ko je umrl, je bil skoraj 60 let star. Ko je bil 18 let star je noter do konca svojiga življenja v armadi služil. Bojeval se je zoper Indijane v Floridanskih močvirih in na arkazaskih planjavah. On je edini, ki je samo zavolj vojaških zaslug do predsednika združenih ameriških držav dvignjen bil. Taylor je bil le 16. mescov predsednik. Brez de bi bil mnogo političkih vednost imel, so ga vendar zelo spoštovali zavolj njegoviga poguma in pravičnosti.

Razne naznanila.

„Czas“ piše iz Krakove: Strašen je pogled našiga mesta, kakor podertine starih gradov moli kviško černo osmodeno zidovje; skoz oknagledajo groblje, pod kterimi je za dolgo, znabiti za vedno blagostanje naših mestnjanov zasuto. Tu in tam se iz pogoriša še dim kviško vali. V notrajnih prostorih še vedno tli. Z žalostnim sercam in pripognjeno glavo se sprehajajo nekajni otožni prebivavci krog spominkov starih poslopij, ki so zdaj le veličanske razvaline. Nesrečnim se v misel po sili vriva, de jih je človeška hudobija v tako nadlogo pahnila. Akoravno se pa to povsod meni, smo mi vendar ne inakih misel.

Zdaj, ko to reč mirno premišlujemo, se vedno bolj prepričujemo, de je grozna nesreča le naključba, in pri vsem sodniškem preiskovanju se dozda ni nič najdljo, kar bi le nekoliko kazalo, de je bilo zažgano.

— Iz Krakove se piše 27. julija. Naše mesto je nova nesreča zadela. Včeraj ob devetih

tih je v predmestju Klesarz začelo goreti, in 8 lesenih hiš pogorelo. Zahvaliti se imamo, de ni bilo nič vetra in de so naglo bližne hiše poderli, sicer bi se bil ogenj bolj razprošteral. Zdi se, de je bilo zažgano in de je to en potepuh v hiši lastniga očeta storil.

— Iz Laškiga hodijo vedno horvaški bataljoni skoz Ljubljano v svojo domovino.

— Pravijo, de je patriarh Rajačić v toplih Mehadii zelo zbolel.

— V Zemunu vojake spet legar silno napada, že čez 200 jih je zbolelo. Primorani so bili vojake iz kosarne v privatne hiše vkvartirati, in jih na tako vižo legarja obvarovati.

— Ban Jelačić je svojo mlado nevesto v Zagreb pripeljal, kjer so jo ljudje z neizrečenim veseljem sprejeli.

— V Pestu v neki keremi so prišli vsakdan trije prijetli skupej, ki so po navadi sami pri eni mizi sedeli in se pogovarjali. Ni davno, kar se je en tujec k njim usedel. Pogovarjali so se od numizmatike; eden treh prijateljev pokaže redek zlat denar. Tudi tuje ga v roko vzame. Govorica se na druge reči oberne; numizmatika in zlat sta bila pozabljena. Preden vstanejo tirja lastnik zlat nazaj. Vsak pravi, de ga je naprej dal. Trije prijetli, ki so bili že več let znani, kakor pošteni možje, so tujca sodili, de ga je vzel, na kterem se je vidilo, de je bil nemiren. Zdaj pa stopi točar prednje in prinese zlat, ter pove, de ga je kuharica na krožniku v juhi najdlja. Razveseljeni in začudjeni prašajo imenovani trije prijetli tujca, zakaj de je bil tako prestrašen? Ta odpre svojo mošnjo in pokaže enak zlat denar, ki je bil ravno tistiga leta. Ako bi kuharica ne bila tako poštena, bi se bil tujec težko ječi odtegnil.

— Na Dunaju je od 20. do 27. julija 67 oseb z noviga kolero imelo, iz prejšniga tedna je še 58 bolnih ostalo, toraj je bilo vsih skupaj 125 bolnih. Od teh se jih je 43 ozdravilo, 23 jih je umrlo in 57 je še bolnih ostalo.

Od začetka te bolezni jih je torej do 27. julija 337 zbolelo, 121 se jih je ozdravilo, 157 pa jih je umrlo.

— Ko v Geibsdorfu ljudje na polji ravno žanjejo, zagledajo visoko v zraku neko strašno veliko černo pošast, imela je glavo, noge, roke, bila je v vsem peklenskimu vladarju podobna. In ta pošast se počasi iz nebes na zemljo bliža! Ljudi, ki to vidijo, mrz in groza spreleti. Ko na tla pride, ne jame razsajati, ampak se tiho vleže in je tako mirna, kakor de bi bila zaspala. Pogumniši ljudje se čez nekoliko časa temu hudobnemu duhu bližajo, pa kaj zagledajo? Z slamno nabasan črn meh, ki je imel v eni roki pismo in po celem životu z zrakam napolnjene mehurje. Radovedni so bili, kaj de stoji v pismu zapisaniga, toraj ga vzamejo črni pošasti iz roke, in najdejo tole zapisano: de tisti, kdor bo tega slamatiga moža najdel, naj v Lipsio natanjko naznani, kje in kdaj je on iz nebes na zemljo prišel, in de bo tisti, ki bo to naznanil, plačilo prejel. Sliši se, de se je ta zgodba v Lipsio naznanila in de je naznanitelju tamošnja aëromatiška družba 10 tolarjev v Geibsdorf poslala.

— Več časopisov je naznanilo, de je 600 oseb cesarja prosilo, de bi jim Jožefov red podelil. Ti ljudje ali nimajo praviga zapopadka od redov, ali pa hočejo očitno svoje zasluge naznaniti. — Menimo de reda drugini vreden kakor tisti ki ga zasluži, ker bi sicer človeku, ki ga ima, nobene časti ne dajal.

— Baron Haynau se bo podal najpred iz Gräfenberga v Kasel, potem pa bo potoval več mescov po Francoskem, Angleškem, Španskem in Laškem.

LEPOZNANSKI LIST.

Bitva pri Košicah.

(4. — 16. januarja 1849.)

od

F. Kocziczka.

Približa se 4. januar 1849. — Spomin na zmago in slavo tega dneva bo vsacega, ki je v starem vojaškem oddelku generala Šlika služil, z živim veseljem navdal.

To je bil dan, ki je domišljeno moč naših divjo fanatiških protivnikov za dolgo sterl in jih primoral, malo kardelo, ki se je za cesarja z živim navdahnutjem bojevalo in zmagalo, poštovati in bati!

Vstajniki so prilomili skoz južne kraje enako trumam Attilovim, z njimi sta se razprostirala strah in bojezen.

Čudne novice so se pripovedovale, novice, ki so marsikakega dobrega državljana strasile, med tem ko so Košutovci veselo vriskali. Pravili so, da je bila avstrijska armada popolnoma vničena in da so bili tisti, ki so s kraljem deržali na morišče peljani.

Cez tri dni so se Madjari v Košice na kosilo napovedali.

Takih zmišljij tako dolgo ni bilo konca dokler ni grof Šlik žugal, da bo take klateže pustil postreljati.

Napovedanih pa v pravi uri ni bilo, in če so prišli, so nam delo dali in po delu diši jed.

V Košicah je bila močna posada in predstraže; en bataljon je pa vedno pripravljen stal. Plat zvona je bilo znamenje sovražnim topovom nasproti udariti.

Pešci Parma in naprej poslane kompanije 3. bataljona Wilhelm niso mogli več k boju 4. januarja priti; naša moč je bila tedaj; ker je sila tirjala, na več mestih razstavljena, en bataljon, ki je bil na poti iz Galicije, se še ni mogel porabiti.

Od moldavske in Miskolske strani in po poti, ki pelje od velike Ide v Košice, se bližajo ta dan proti poldnevu nepretrgane črne trume.

Bilo je mraz in neprijetno vreme, sneženi oblaki so sonce zakrivali.

Pešci Koudelka so stali v jugozahodu, Maz-zuhelli pešci so imeli ob eni na njih mesto priti, ko se sovražnik naglo začne bližati in s topovi streljati.

Komej pride do straž, se mu je bilo treba že terdo vpreti. Tri ure se je nepretrgoma streljalo.

Po cerkvah je začel plat zvona biti, ko se je zvedilo, da sovražnik pride; pripravljen bataljon Hartmann se naglo tje napravi, od kodar se je slišalo streljati.

Nepretrgano gromenje topov je kmalo vse na noge spravilo. Razun poveljnika znabiti nobeden ni vedil, da bo ta dan naj imenitnejši za vojaški oddelk.

Po mestu se je razlegalo divje vojskino rožlanje.

Na naznanjenih mestih se zberejo vojaki in gredo iz mesta sovražniku nasproti; konjki jo dirjajo urno na bojišče. Lahke šestliberne baterije, ki bi bile imele že na bojišču biti, jo derejo z strašnim ropotanjem iz mesta.

In temu nasproti je general ves miren, si smodko zapali in na bojišče jezdi ter prevzame vodstvo središča.

Četnik Gablenc, ki je imel ta dan priložnost, ves svoj vojaški razum pokazati, se loči od poveljnika z besedami: „Jez k opečnicam grem, zanesite se prevzviženost, name, jez bom že svoje storil.“ Dve šestliberne baterii vzame sabo na zahodno berdo nad Košicami, ki se krog mesta na severozahodni strani v podobi polomesca zavije. Na to berdo gredo pešci Hartmanovi.

Pokopališče z visokim zidovjem obdano ste imele za kratek čas dve diviziji prvega bataljona Wilhelmskih pešcev posesti. Naprej pred južnim izidom iz Košic sta bila dva dvanajstliberna in na desni štiri tudi dvanajstliberne topovi postavljeni, ki so močno streljali. 4 šestfuntni so stali v središču.

Na izhodni strani ceste in nekoliko za dvanajstfuntno baterio, so se postavili oklepni Sunstenau 600 — 700 huzarjem nasproti.

Ena divizija tretjega bataljona Wilhelm je dobila povelje se v germovje na levo pri Her-natu podati in tamšnjim huzarjem se vpreti in varovati, da sovražnik za herbet ne pride, kar so se nekteri poljski oddelki prizadevali.

Levo krilo, katerega poveljnik je bil general major grof Deim je tedaj v germovju sovraž-nike zadrževal.

Nektere predstraže, katerih več ni bilo tre-ba, so se zbrale na obeh straneh in se 400 stopin od mesta vstopile, baterijama v varstvo in konjske napade odvracati.

General major Fiedler je bil poveljnik teh oddelkov.

Dve diviziji, ki ste bile na pokopališče po-stavljene, da bi prvi napad sovražnika od-vernule, so se potem na plan in poslednjič na berdo podale. Druga divizija prvega bataljona Wilhelm pešcev je posedla berdo na desni strani ceste, kamor je bilo več raketnega stre-ljaštva poslanega; ta divizija je tedaj strelja-štvo z konjki vred varovala.

Iz središča se je nepretrgoma silno streljalo. Sovražnik je po celi dolgosti jel s puškami streljati.

Oburnimo se najprvo na bojišče k opeč-nicam.

Na tej strani je zmaga dvomljiva. Dve so-vražni baterii in za njima tretja se pomikajo obdane od obilnih pešnih bataljonov vedno bli-žej mesta čez most Miszlei. Poveljnik je bil tukaj sam Meszaros. Dva šestliberna topova sta ravno o pravem času še prišla. Le ne-ktere trenutke pozneje in sovražnik bi bil ber-da posedel, ker predstraže so se morale umak-nuti. Prvi dve krogli teh topov ste v soraž-nika dobro zadele; ena je ubila pobočnika vojvoda Meszarosa konja, in druga več oseb blizo njega.

Zdaj je bilo treba sovražnim baterijam z topovi odgovarjati, levo krilo sovražnika, ki je že ta stran mosta bilo, napasti, in ako bi bilo mogoče mu pot nazaj zapreti, de bi bil sovražnik v nevarnosti ob streljaštvo priti, ako bi se moral umakniti. V ta namen sta bila ta dva topova in štiri kompanije Hartmanovega polka porabljeni. General-major Pergen je pomagal z svojimi vojaki to reč izpeljati.

Med tem so štiri topovi, ki so bili na mol-davski cesti postavljeni voz šestliberne so-vražne baterie pokvarili; obe baterii so zlo hudo ena na drugo streljali. Dva topova krajnega oddelka četnika Gablenc sta bila tako postav-ljena, da sta zamogla sovražno baterio popol-noma pokončati. Že prve krogle so en top pokvarile in mnogo sovražnikov pobile.

Zavolj tega je bil sovražnik primoran še dva ostala topa nastaviti.

Štiri šestfuntarci središča so to dobro po-rabili, ker so nepretrgoma v sovražne pešce streljali, da bi jih bili v nered pripravili. Hon-vedski bataljoni se toraj niso upali cesarskih vojakov z naskokom napasti.

Sovražnik, ki je vedil, kaj se je pri Beli, Eperiesu in Dargou zgodilo, je menil, de v Košicah ni nič vojakov, ali le mala pešica in brez streljaštva; kako se je pa zmotil, ko je naše streljaštvo njegove verste strašno zdelalo, in ko so pešci neizmerne madjarske trume ve-dno bolj stiskali.

Sovražni topovi na desnem krilu so počasi potihnuli.

Honvedski bataljoni pridejo v nered, se ober-nejo in pobegnejo. Tega so bili njih častniki krivi, ker so vedno za njimi stali in jih k na-skoku gonili.

Drugi pet topov te sovražne baterie je naj-dalj stalo. Ravno to pa je bilo njih poguba; ker Hartmanovi pešci so se med tem naprej pomaknuli, da bi sovražniku pot čez most za-perli. Ko se to zgodi, so se sovražniki na-stran pomaknuli in poskusili streljaštvo čez vodo na uno stran spraviti, katero se je pa v zemljo vderlo.

Ko to cesarski vojaki zapazijo, začnejo stra-šno mednje streljati.

Strah in groza spreleti vstajnike, ki vse po-puste in pobegnejo.

Oburnimo se proti središču nazaj.

Med tem ko so se srečno na desnem krilu ce-sarski vojaki bojevali, so se vojaški oddelki na berdu bolj proti cesti, ki v Miskolcz pelje, umaknili, kjer je bil izid bitve dvomljiv.

Po hudi topki, ko so že čez 500 krogel med vojake poslali, se naši sovražniku neko-liko bolj približajo, ki se je na planjavi pri Barczy silno terdo vstavil in namenil berdo z veliko množico napasti. To se je zgodilo po povelju Pulskega, ki je bil poveljnik desne-ga krila vstajnikov.

Ko sovražniki pridejo na berdo, se bližajo uni strani in se kmalo tako daleč naprej upajo, da bi bila po njih, ako bi ne bili oddelki Vil-helmovih pešcev v praven času v pomoč pri-šli, naskakovavce napadli in jih nazaj zapo-dili.

Da bi sovražnik napada na berdu več ne ponovil, da bi se dvomljivi bitvi konec storil, jo uderejo naši vojaki za naskakovavci po ber-du dol, z kertačami mednje streljajo, in tudi tiste bataljone z njimi pozdravljajo, ki so 300 stopin od njih stali.

Kamor so krogle iz topov priletele, so pov-sod velik strah napravile, vstajnikom ni bilo več mogoče se deržati.

Puške, hobne in vse, kar so na sebi imeli, proč veržejo in v neizrečenem strahu tje po-begnejo, od kodar so prišli nas z enim mahom vničit.

Oklepni se napravijo z hura vpitjem, da bi tudi oni zamogli enkrat udariti.

Al kmalo se vidijo prevereni; tam kjer so konjki stali, se dvignejo oblaki prahu, in hu-zarjev ni bilo nikjer več.

(Konec sledi.)

Zmes.

Te dni se spove neka stara žena v Peštu nekemu frančiskanarju in pove, de je nekajd peku *** 300 gold. ukradla. Pobožni pater jo odveže s tem pogojem, de naj poverne pe-ku, kar mu je ukradla. Stara žena gre k peku, mu pove, de ga je ona pokradla, mu poverne, kolikor zamore. Pek pa jo sodništvu izroči. Zares keršansko ravnanje!

Oglas.

Lažni Car, Šećpan Mali

historičesko zbitje, preko polovine 18. vijeka, iscrpljeno iz dokumenatah arhive Mletačke. Sačinjenje od sjajnog pera Svijetlog Vla-dike Gospodina i Gospodara Petra Petrovića Njeguša Vladjetelja Crnogore, brdah i proče.

G. sačinitelj svemilostivo udijeli meni ovo važno djelo za tisk, i ovo biće sjajna zvijezda pred-putnica za našu historijo, domovinu Jugosla-viju: Ova knjiga sadržavaće okolo 19 tabaka i iziće ee na svijet do nekoliko nedjeljah, za cijenu od četrdeset krajcara=gorotana, i pla-tiće se kad se primi. Gospoda pak skupitelji dobiće za svako 10 istisaka, 1 naloga.

Dodući pak da do sada naše knjižarstvo malo ali ništa duševne proizvode nepodpomagaše, ja sam prinudjen podpise predbrojenja skup-ljati, za znati koliko iztisaka ima se natiskati.

Umoljavam dakle sve rodoljube Jugoslavije, Gospodu povjerenike „Društva Jugoslavenske povjestnice (historije)“ u Trojednoj kraljevini i proče, kako u Narodnoj Novini o. g. broj 123 strana 361; u vojvodini kod g. D. Me-dakovića; u Srbiji kod g. M. Popovića i g. Milorada Medakovića u Biogradu.

Ne manje i ostale rodoljube molim da usrdstvo-vati izvole za podpise predbrojenja sabrati, i do 29. idućeg mjeseca meni imena poslati (jer ako brat bratu ne pomože, to, ko će drugi? zar latini i turci i strani puci! koji nagledaju drugo, nego da nas deru i paraju i u jama obaraju) po pošti u na krst, stavivši bulu od 1 krajcara poštarine, koju ću vam pripoznati. U Trstu 21. sedmana 1850.

Andrija Stojković.

Vredništvo „Časnika“, ktero je gospod iz-datelj naprosil, de bi naročnike nabiralo, na-znani, de se temu prav rado podverže, in prosi tiste, ki se mislijo naročiti, de naj mu do omenjene dobe naročnino pošlejo, ktero bo potem brez mude gospodu izdatelju izročilo.

Telegrafiško kurzno naznanilo deržavnih pisem 31. mal. Serp. 1850.

Deržavne dolžne pisma po 5 od 100 (v srebru) 96¹³/₁₆

» » » » 4 1/2 » » 84¹/₂

» » » » 4 » » »

Obligacioni avstrijskih pod (po 4 od 100) 72 gld.

in nad Anizo, českih, morav- » 2 1/2 » » — »

skih, silezkih, štajarskih, ko- » 2 1/4 » » — »

roških, krajnskih, goriskih in » 2 » » 41 »

dunajske visje kamorne urad- » 1 1/4 » » — »

nije.

Bankne akcie po 1182 gold. v srebru.

Dnarna cena 31. mal. Serp. 1850.

Cesarskih cekinov agio (od 100 gold.) 21 1/2 gld.

Srebra » » » » 16 1/4 »